

ENGELSK POLITIK

Av fil. lic. ARVID FREDBORG

SEDAN början av detta år står England under intrycket av det kommande valet på senvåren eller försommaren 1950. Det kan tyckas vara en lång slagskugga. Men nästa val är också viktigare än de flesta hittillsvarande. Det kommer mindre att vara en dom över den engelska Labourregeringens hittillsvarande politik än ett utslag för framtiden.

Skall det engelska arbetarpartiet få fullmakt att fortsätta sin omvandling av Storbritanniens näringsliv och den engelska samhällsstrukturen eller skall landet under de kommande åren ledas efter andra principer?

Det är allbekant, att det är svårt att ändra en socialistisk samhällsbyggnad. Nationaliseringar skapa otvivelaktigt verkliga faits accomplis. Man kan reprivatisera men man kan icke lika lätt återställa arbetsglädje och initiativkraft. Socialismen är en mentalitet. Den medför en annan — och för många betydligt bekvämare — ansvarsfördelning än den som råder i en samhällsbyggnad med privat näringsliv. Bortsett från svårare fall av misshushållning eller maktmissbruk kan det ofta vara omöjligt att ställa någon särskild person till ansvar. Socialismen skyddar ofta de sina. Ofta framgå ju dess verkningar först genom jämförelse med utlandet. Men vem kan bli ansvarig för att en mängd saker *icke* hänt, att en rad uppfinningar icke kommit till stånd, att en rad affärer *icke* gjorts?

I England liksom i andra länder appellerar socialismen till en rad egenskaper hos människan, bättre och sämre. Den brittiska arbetarregeringen har under sin ämbetsutövning begagnat sig av detta. Den har på samma gång undvikit alltför våldsamma överdrifter. Många människor är benägna att säga — blev det inte värre! Den har dessutom haft en god portion tur.

Dess finanspolitik har kunnat inregistrera flera viktiga framgångar, främst genom den amerikanska hjälpen. Det är ju en verklig ödets ironi, att den europeiska återhämtningen är en sådan kardinalfråga för USA, att det tvingats att hjälpa en rad

länder, där Marshall-leveranserna måste bidra till att stärka de sittande socialistiska regeringarna.

Sist men icke minst har den brittiska regeringen kunnat draga fördel av oppositionens svaghet. De konservativa ha ännu icke kunnat effektivt anpassa sig efter förändringen att åter vara ett oppositionsparti. Nederlaget 1945 drabbade dem dessutom helt oväntat. Deras partiorganisation existerade till stora delar endast på papperet och nederlagsstämningen lade sig förlamande över partiet.

Anpassningen efter den nya ställningen har gått mycket långsamt och kan ännu icke anses vara avslutad. Nederlagsstämningen har likväl till större delen försvunnit, och partiapparaten har både kvantitativt och kvalitativt stärkts.

Ledarproblemet är däremot ännu olöst. Winston Churchill förenar i sig en sådan rad funktioner, att det icke är märkligt att hans ledarskap över partiet lämnar åtskilligt övrigt att önska. Främst har detta skadats genom hans uppträdande i parlamentet. »Torsdagsgrälet» med Morrison har i längden blivit enformigt och de ryckvisa ingripandena vid de mest oväntade tillfällena ha förorsakat stor förvirring inom oppositionens led och motsvarande skadeglädje i regeringskretsar. Å andra sidan är Churchill fortfarande statsmannen, medan Labour-männen kvarstannat på väsentligt lägre trappsteg. Det är alltjämt en himmelsvid skillnad mellan Churchills tänkande i breda linjer och arbetarpartiets slätstrukna personer och småskurna och partibetonade uppfattningar. Dock finnas inom Labour två män av format — Sir Stafford Cripps och hälsovårdsminister Aneurin Bevan. Den förre har visat ett mod, som är minst sagt ovanligt. Därför blir han sannolikt heller aldrig sitt partis ledare. Den senare går på en helt annan linje. Han är socialisten par excellence. Men det som ställer honom i en särklass är att han verkligen är fullt övertygad socialist, brinnande i anden, ja den ende revolutionärt tänkande man av format som arbetarpartiet förfogar över.

Den brittiska regeringen och oppositionen har sedan flera månader på allt sätt rustat sig för det stundande valet. Regeringen har plötsligt upptäckt, att man kan upphäva ransonerings. Omedelbart före ett viktigt fyllnadsval slopades sålunda sötsaksransoneringen. En slump? Ingalunda, under den tid, som kommer, skall man säkerligen bevittna den ena lättnaden efter den andra — om den amerikanska hjälpen fortsätter. Ty det är den som gör lättnaderna möjliga.

Det fatala för Labour är dock, att man icke fått sin omutlige finansminister att falla in i denna politik. Hans senaste budget var tvärtom en trist fortsättning av *Austerity* utan de små uppmuntringar, som borde ha varit lämpliga med tanke på valet. Sir Stafford har naturligtvis rätt. England har ej råd med mera. Man kan naturligtvis heller ej begära av honom, att han skall ge någon uppmuntran åt City, lindra den konfiskatoriska beskattningen av de förmögna eller på något annat sätt lätta kapitalets bördor. Det hör nu till det som en socialistisk finansminister ej gör, även om han kanske i sitt hjärta inser nyttan av detta för hela samhället.

Budgeten är sålunda ett klenk propagandanummer för regeringen. Den räknar ju rentav med höjning av livsmedelspriserna utan lönekomensation. Men den kan heller ej utnyttjas av de konservativa. De kunna peka på den fantasilöshet, som utmärker den, på frånvaron av djärva tag. Men den kan t. ex. icke säga ett ord om begränsningen av livsmedelssubventionerna.

I slutet av fjolåret rådde pessimism inom regeringspartiet. Det var tydligt, att den konservativa partiorganisationen avsevärt stärkts, fler och fler tecken började visa sig på att medelklassen började överge Labour. Med den relativt starka anslutning, som det konservativa partiet haft och har bland arbetarna, i synnerhet i vissa områden, var detta ett dystert tecken, som kunde tyda på att majoriteten skulle gå förlorad vid ett parlamentsval. Ett par Gallup-undersökningar gävo likaså ett starkt negativt utslag för regeringspartiet.

I februari och mars vände sig stämningen plötsligt. Anledningen var framför allt att regeringen lyckades vinna fyllnadsvalet i South Hammersmith. I och för sig voro röstetalen ingen uppmuntran — ökningen av valmanskåren gjorde majoriteten för regeringen reellt mindre än röstetalen i och för sig visade. Labour fick 1945 38,23 % av valmanskåren bakom sig och endast 37,05 % nu, medan motsvarande siffror för de konservativa voro 27,65 och 33,12 %. Men den omständigheten att de konservativa åtminstone i valkampanjens tidigaste skede väntat sig att vinna kretsen och mänskligt att döma borde ha kunnat vinna den inverkade starkt förlamande på oppositionen och uppmuntrade på regeringspartiet. När man läste dess press efter South Hammersmith kunde man få uppfattningen, att utgången var en förkrossande seger för regeringen. Så var det nu ej, ehuru man i arbetarpartiets högkvarter kunde med fog glädja sig åt att oppositionens anstorm

någorlunda kunnat slås tillbaka och den obrutna raden av segrar vid fyllnadsvalen hållas.

Den förskjutning som dessa visat är likväl tillräcklig för att reducera regeringens parlamentsgrupp med omkring 70 platser vid ett val, d. v. s. minska dess flertal från ca 190 till 50 platser, vilket är något under vad man brukar räkna såsom en arbetsduglig majoritet.

Den konservativa nedslagenheten och tillfredsställelsen inom Labour i februari och mars skulle emellertid inom kort förändras genom utgången av kommunalvalen i april. När South Hammersmith diskuterats inom det konservativa partiet förutspådde också erfarna valmakare detta.

Vid kommunalvalen kunde nämligen de konservativa nästan automatiskt räkna med framgångar eftersom den tredjedel av kommunalrepresentanterna, som skulle ersättas, valts under den tid, som betecknats såsom Labours toppår — 1946. Frågan var endast hur relativt stor den konservativa frammarschen skulle bli. Skulle den ligga i linje med röstökningarna vid fyllnadsvalen? Eller skulle den vara mindre? Resultaten bleve i landsorten, att de konservativa och independents erövrade majoriteten i Middlesex (runt London), Essex, West Riding och Northumberland och förlorade den i Carmarthen med vinster på sammanlagt drygt 300 mandat, svarande emot en nettoförlust för Labour på drygt 250 platser. Detta var snarare starkare konservativ tendens än vid fyllnadsvalen.

I centrum för intresset stod Londons County Council. Den brittiska huvudstaden hade sedan 1934 haft Labour-majoritet och denna position hade på allt sätt omhuldats av Mr Herbert Morrison. Det blev också tydligt, att regeringen lade verklig vikt vid att behålla denna tidiga erövring och ansåg sig kunna göra det. Bland de konservativa räknade man dock med att vinna platser — en rätt allmän uppskattning gav Labour 78 platser, de konservativa 48 (d. v. s. 20 vinster) och liberalerna 3.

När utgången nu i stället blev 64 för både Labour och de konservativa samt 1 liberal (Sir Percy Harris, som sedan 1907 representerat Bethual Green i L. C. C. eller underhuset) var detta ett nederlag för regeringen som i betydelse vida övergick dennes relativa seger i South Hammersmith.

Ett närmare studium av de olika kretsarna visar en jordskredsartad konservativ framrykning. Partiet erhöll en klar majoritet av rösterna med 1,526,000 mot 1,405,000 Labour, 37,000 liberaler,

27,000 kommunister och något över 1,000 fascister. Det erövrade 36 platser, däribland alla tre platserna i South Hammersmith med betryggande majoritet. Men dess höga röstetal även i arbetarpartiets högborgar är talande. I Poplar t. ex. uppnådde en konservativ kandidat 4,237 röster emot Labour-kandidatens 13,219, eller nästan en fjärdedel.

Inom det konservativa partiet rådde jubel, när utgången blev bekant. Eden, som talade den 8 april i sin valkrets, uttalade, att detta i sanning var ett uppmuntrande budskap och lord Woolton sade, att utgången bättre avspeglade den allmänna opinionen än något fyllnadsval till parlamentet. Inom Labour rådde stor förvirring. Partisekreteraren Morgan Phillips deklarerade visserligen, att motgången endast skulle vara temporär. Men arbetarpartiet i London utfärdade en deklARATION, som visade vilken stämning som rådde där.

»London har tillfälligt förvirrats (been bewildered) av Tories, som ha dragit in rikspolitiska ämnen i kommunalvalen. Vi veta, att våra 15 år av maktutövning komma att framstå såsom en glänsande period i L. C. C:s historia. Vi skola fortsätta kampen för Londons folk.»

Labours nederlag var alltså klart. Men betydelsen av detta får ej överskattas. Visserligen ökade valdeltagandet i L. C. C.-valen från 26 till 39 %. Men det ligger fortfarande långt under frekvensen vid parlamentsvalen. Vidare äro kommunalvalen även i andra avseenden icke direkt jämförbara med parlamentsvalen. Väljare kunna mycket väl föredraga att se konservativa i de kommunala församlingarna och Labour-män i parlamentet eller vice versa.

Slutligen kan den besvikelse som otvivelaktigt präglade stämningen inför Sir Staffords budget ha påverkat London-valen. Visserligen gjorde de konservativa stora framsteg även på andra håll. Men det var påfallande att dessa framsteg voro måttliga i en del grevskap, där det valdes *före* budgeten, utom i Lancashire, där de konservativa vunno 12 platser från Labour före budgetens offentliggörande.

För Labour-regeringen är likväl utgången av kommunalvalen ett mene tekel. Det synes också ha föranlett en omfattande undersökning av orsakerna.

Viktigare än själva utgången av valen i London kan likväl efterspelet till dessa bli. Engelsmännen äro känsliga när det gäller »bad losers». Om arbetarpartiet hade konstaterat, att utgången

blivit en borgerlig majoritet, låt vara i minsta laget men byggd på ett klart väljarunderlag, skulle ingen ha kunnat säga något. Men i stället begagnade sig partiet av åldermännen och ordföranden till att skapa en »arbetsduglig» majoritet, för *Labour*, trots att detta var i klar minoritet inom väljarkåren.

Utöver de 129 stadsfullmäktigerepresentanterna utgöres den kommunala representationen i London av 21 åldermän och en ordförande. Alla 22 väljas av stadsfullmäktige, hittills i allmänhet proportionellt efter partiernas styrka. Några formella bestämmelser om detta finnas likväl icke.

Av åldermännen skulle 11 avgå vid detta tillfälle. De återstående 10 tillhörde alla *Labour*. Med hjälp av dessa 10, som valts av stadsfullmäktige tidigare, när partiställningen var en annan, valde *Labour*-gruppen en ny ordförande från sina egna led. Därigenom fick partiet, när det gällde att välja ersättare för de avgående 11 åldermännen — i detta val kunde nämligen *Labour*s 10 kvarstannande åldermän ej rösta — en röststyrka av 65 röster (64 + 1) plus en utslagsröst emot 65 (64 konservativa och 1 liberal) utan utslagsröst.

Hela planen höll på att gå om intet därigenom att en av arbetarpartiets stadsfullmäktige var allvarligt sjuk. Men sedan han kunnat bäras till sammanträdet, kunde planen utföras.

De konservativa skummade av vrede. Deras ordförande, Henry Brook, betecknade det hela som ett lumpet trick, som obstruerade London-bornas klart uttalade vilja. Var detta vad de röstat för? Om de hade önskat en fortsättning av den politik, som förts sedan 1934, hade de sagt ifrån detta.

Den ende liberalen, Sir Percy Harris, betecknade det hela som en skandal.

Inför opinionens tryck kunde arbetarpartiet icke fullfölja sin avsikt att tillsätta *alla* åldermän från sitt eget läger. Men det nådde sitt mål att säkerställa en majoritet för sig. Frågan är dock, om icke detta kan bli dyrköpt. Med fog har det tolkats såsom en tendens att icke respektera folkviljan, när den går partiet emot.

Kommunalvalens utgång ha givit de konservativa vind i seglen. Deras tillförsikt har stigit och motståndarnas sjunkit. Men under det år som återstår innan valen äga rum, komma med all sannolikhet många kastningar att inträda. Utgången kommer måhända att bli beroende av omständigheter som i dag icke kunna förutses. Kanske kommer t. o. m. utrikespolitiken att spela en roll — vilket den icke gör i dag.

Man skall icke vara blind för att det finns en utrikespolitisk skiljelinje mellan regering och opposition. Socialisterna ha lärt sig mycket sedan den tid, då de trodde sig kunna förvärva Sovjetunionens vänskap genom en »socialistisk» utrikespolitik. Men många ha blåa illusioner ännu i dag. Först och främst finnas sådana personer inom vänsterflygeln. För några veckor sedan kallade Tribune Winston Churchill för »Stalins atombomb». Den amerikanska atombomben nedvärderade tidskriften väsentligt. Var det den som hade hindrat ryssarna från att gripa makten i Finland, Österrike eller Norge, liksom de gjorde i Tjeckoslovakiet? Ingalunda. »Är det inte snarare det faktum, att de demokratiska och socialistiska krafterna i dessa länder ha varit alltför vaktsamma, styvackade och levande för att låta sig undermineras och förstöras?»

Utan att ett ögonblick underskatta betydelsen av de »demokratiska och socialistiska» krafterna i dessa och andra länder måste nog konstateras, att en dylik tolkning av det nuvarande skeendet är typisk just för den brittiska vänsterflygelns illusionstänkande.

För Labour blir huvudfrågan, på vilken linje partiet skall stanna. Fortsätter man med socialiseringarna riskerar man att stöta bort medelklassen som icke endast är viktig genom sitt eget röstetal utan också genom sin påverkan av opinionen inom arbetarnas egna led. Blåser man stopp riskerar man en sprängning av partiet. Vänsterflygeln består av verkligt hårdföra män, med Aneurin Bevan i spetsen, och har sagt ifrån, att man måste fortsätta.

Mycket tyder på att regeringen gärna skulle vilja komma ifrån sin dogmatiska socialiseringslinje. Någon gång upphör ju den amerikanska hjälpen och då om ej förr blir man beroende av vilket arbete, som presteras av industrimännen och finansens folk i ej mindre grad än av kroppsarbetarnas. Men en hel generations socialistiska agitation ligger som tunga blyvikter kring fötterna. Skall Labour »förråda sina idéer»? Det tragiska är ju, att man först hos sina anhängare drivit in föreställningen, att dessa idéer äro allena saliggörande och till på köpet sakrosankta, innan man ordentligt undersökt, om de äro *hållbara*. Skulle någon komma till uppfattningen, att så icke är fallet, är han eller hon bunden av att de redan blivit en trossak. Då återstår intet annat än cynism eller Ivor Thomas' väg. Den senare torde få vilja välja.

Sannolikt kommer därför Labour att söka kryssa mellan Scylla och Charybdis. Det är bundet till sina dogmer och måste därför

presterat tillräckliga »framsteg» på vägen mot det socialistiska samhället för att icke kunna anklagas för att ha »svikit».

De konservativa åter ha en annan problemställning. För dem gäller frågan hur man skall driva en opposition mot regeringen, som resulterar i att man vinner valen. Skall det ske genom att man följer regeringen i stort och utövar detaljkritik? Eller skall man lägga fram en plan till ett nytt samhälle, trots att denna plan kan angripas av Labour såsom reaktionär, när den måste röja upp i den snårskog, som bildats av en planlös socialpolitik? De konservativa äro medvetna om riskerna av detta. De ha i flera år nu bedrivit ett intensivt forskningsarbete om »det nya samhället», det *moderna* samhället. De ha därvid kommit fram till en rad lösningar, som visa djärvt grepp och större förståelse för vad som rör sig i tiden än det mera gammalmodiga regeringspartiet. Men frågan är om man skall lägga fram dessa lösningar, även om de delvis måste bli impopulära för ögonblicket?

De konservativa ha alltså delvis samma problem som Sir Stafford Cripps. Hur skall man kunna regera vettigt i en hård tid utan att bli impopulär? De ha dessutom ännu mycket att göra i sin organisation, i sin parlamentsgrupp och i sin propagandaverksamhet. På skickligheten i denna hänger mycket, om ock ej allt.
